

توجه به ظرفیت سواحل مکران



در طرح ملی انتقال نفت خام «گوره - جاسک»، در گام نخست در سواحل مکران و منطقه جاسک ۲۰ مخزن ذخیره‌سازی نفت با ظرفیت حدود ۱۰ میلیون بشکه، پایانه و چند پست اسکله و گوی شناور (SPM)، نیروگاه‌های برق، کارخانه‌های آب شیرین، جاده‌های دسترسی و سایر زیرساخت‌های مهم صنعتی احداث می‌شود.

اگر پالایشگاه‌ها را قلب صنعت نفت و گاز در نظر بگیریم، قطعاً نقش خطوط لوله انتقال همان رگ‌های خونی هستند که نیازمندی‌های دیگر اعضا را در اقصی نقاط کشور با شبکه گسترده و در انتها به شکل مویرگی انتقال می‌دهند. به همین دلیل توسعه شبکه خطوط لوله انتقال نفت و گاز، جزئی لاینفک از شریان‌های حیاتی و زیرساختی هر کشور محسوب شده و بسیار حائز اهمیت است. این شریان‌های حیاتی برخلاف پالایشگاه‌ها و مجتمع‌های پتروشیمی، گنجینه‌ای هستند که زیر هزاران تن خاک دفن شده و از جمله دارایی‌ها و سرمایه‌هایی به حساب می‌آیند که قابل رؤیت نیستند، اما نقش آنها در شکل‌دهی و تکمیل زنجیره ارزش افزوده از یک سو و همچنین توسعه صادرات بی‌بدیل است. در حال حاضر این نقش حائز اهمیت به واسطه هزاران کیلومتر خط لوله که غالباً در سه دهه گذشته ایجاد شده‌اند در کشور ایفا می‌شود؛ مجموعه خطوط سراسری گاز و همچنین خطوط انتقال نفت از میدان‌ها تا پالایشگاه‌ها و همچنین از پالایشگاه‌ها تا پایانه‌های صادراتی (از جمله پایانه صادراتی نفت خام خارک) از این دست هستند.

نقش خطوط لوله در توسعه روابط استراتژیک و پایدار در منطقه

ساخت خطوط جدید لوله‌های انتقال نفت و گاز در چهار گوشه جهان یک پیام آشکار و روشن دارد و آن این است که دست‌کم برای یک دوره ۲۵ تا ۳۰ ساله می‌توان انتظار رونق اقتصادی، امنیت اجتماعی و حتی بین‌المللی در یک منطقه ایجاد کرد و هزاران نفر برای سال‌ها از اشتغالی پایدار و البته مولد برخوردار خواهند شد. نگاهی کوتاه و گذرا به تاریخچه ساخت خط لوله‌های نفت و گاز در جهان نشان می‌دهد که قراردادهای بلندمدت فروش نفت، گاز و فرآورده‌های آنها (خصوصاً از طریق انتقال به روش خط لوله که نیازمند کار اجرایی و بهره‌برداری یکپارچه و نسبتاً بلندمدت است) بین کشورها، حاکی از

اعتماد به پایداری روابط عمیق سیاسی، بین‌المللی، اقتصادی و اجتماعی است. به‌عنوان نمونه، ایران و ترکیه در مردادماه سال ۱۳۷۵ قراردادی ۲۵ ساله برای صادرات گاز امضا کردند و با ساخت این خط لوله در طول حدود ۲۰ سال گذشته باوجود اختلاف‌نظرهای سیاسی و حتی بین‌المللی میان تهران و آنکارا، اما هرگز روابط دیپلماتیک و انرژی دو کشور قطع نشد، زیرا هم ایران و هم ترکیه به‌خوبی از آثار صادرات و واردات گاز باخبرند و به مدد این خط لوله تاکنون سطح روابط دو کشور به علت برخی از اختلافات منطقه‌ای به مو رسیده، اما هرگز پاره نشده است. به موجب ترس از ایجاد این پایداری در روابط سیاسی ناشی از احداث خطوط انتقال نفت و گاز مشترک است که غرب و در رأس آنها آمریکا مانع از نهایی شدن توافق برای احداث خط لوله انتقال گاز به پاکستان و همچنین عمان شده است.

نقش خطوط لوله در توسعه صنایع داخلی

خطوط لوله نفت و گاز در هر کشور پیام‌آور ایجاد صلح، امنیت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و بین‌المللی است و به‌طور قطع ساخت «خط لوله انتقال نفت خام از تلمبه‌خانه گوره به پایانه نفتی جاسک و تأسیسات جانبی» هم نمی‌تواند از قواعد این قانون نانوشته مستثنا باشد. در نگاه نخست، تصور آغازین آن است که ایران قصد دارد با ساخت خط لوله‌ای حدود یک‌هزار کیلومتری با دور زدن تنگه هرمز، نفت خام صادراتی را از غرب به شرق این تنگه استراتژیک منتقل کند، اما انتقال نفت نخستین و کوچک‌ترین هدف از ساخت این خط لوله ۴۲ اینچی است (همان‌طور که ساخت چنین خطوطی با این هدف در کشورهای حاشیه خلیج فارس مسبوق به سابقه است). با ساخت این خط لوله و پنج ایستگاه تقویت فشار در طول مسیر، هرچند توان و ظرفیت انتقال نفت خام ایران روزانه حدود یک میلیون بشکه افزایش می‌یابد و قدرت چانه‌زنی برای فروش و صادرات نفت از غرب به شرق تنگه هرمز افزایش می‌یابد، اما بد نیست بدانیم که با ساخت این خط لوله آن هم با سرمایه‌گذاری حدود ۲ میلیارد دلاری قرار است تمدنی جدید در شرق تنگه هرمز و سواحل مکران در نقشه جغرافیای صنعت نفت ایران متولد شود.

با ساخت خط لوله نفت خام «گوره - جاسک»، در گام نخست در سواحل مکران و منطقه جاسک ۲۰ مخزن ذخیره‌سازی نفت با ظرفیت حدود ۱۰ میلیون بشکه، پایانه و چند پست اسکله و گوی شناور (SPM)، نیروگاه‌های برق، کارخانه‌های آب شیرین، جاده‌های دسترسی و سایر زیرساخت‌های مهم صنعتی ساخته می‌شود. از سوی دیگر با ساخت و

بهره‌برداری از این خط لوله انتقال نفت، دستاوردهای دیگری همچون نزدیکی به بازارهای هدف صادراتی در چین، هند، شرق آسیا، اروپا و آفریقا، کاهش هزینه‌های صادرات، ایجاد کریدور شمال به جنوب سوآپ و ترانزیت نفت و فرآورده‌های نفتی کشورهای حوزه قفقاز، آسیای میانه، مرکزی و روسیه ایجاد خواهد شد.

توجه به ظرفیت سواحل مکران

مهم‌ترین و کلیدی‌ترین هدف از تمدن‌سازی در شرق تنگه استراتژیک هرمز را می‌توان ایجاد و ساخت پالایشگاه‌های نفت، مجتمع‌های پتروشیمی و پتروپالایشگاه‌ها ارزیابی کرد. تاکنون دو هاب بزرگ پتروشیمی در ماهشهر و عسلویه شکل گرفته است و با ایجاد انشعابی از خط لوله سراسری هفتم، ابتدا امکان انتقال متان و سپس با ساخت خط لوله نفت امکان انتقال نفت خام به جاسک فراهم می‌شود. متان می‌تواند در جاسک یک انقلاب جدید برای توسعه صنایع پتروشیمی و تکمیل زنجیره ارزش ایجاد کند و این محصول کلیدی در چارچوب زنجیره‌های متنوعی شامل اجرای طرح‌های GTP با هدف تبدیل گاز به پروپیلن، GT0 با هدف تبدیل گاز به الفین، MT0 با هدف تبدیل متانول به الفین، PDH با هدف تبدیل پروپان به پلی‌پروپیلن، MTP با هدف تبدیل متانول به پروپیلن و GTPP با هدف تبدیل متان به پلی‌پروپیلن، می‌تواند زمینه‌ساز تولید محصولات استراتژیک پلیمری و پتروشیمیایی در جاسک شود، همچنین در این سواحل نقطه صادراتی گاز ایران به عمان از طریق خط لوله دریایی به طول ۳۰۰ کیلومتر با ظرفیت ارسال یک میلیارد فوت مکعب گاز معادل ۲۸ میلیون مترمکعب در روز جانمایی شده است.

توسعه صنایع پتروشیمی و پتروپالایشگاهی در جاسک برخلاف خط‌لوله اتیلن غرب با توجه به ساحل‌محور بودن آن و دسترسی به منابع آب خلیج فارس و دریای عمان می‌تواند به راحتی به یک هاب بزرگ پتروشیمیایی ایران تبدیل شود که هم هزینه‌های تولید و صادرات آن به نسبت عسلویه کمتر است و هم به مدد وجود سواحل گسترده امکان توسعه صنایع پتروشیمی بدون دغدغه کمبود منابع، برای ساخت پتروشیمی‌ها، یکی پس از دیگری هست.

البته این پایان ماجرا نخواهد بود و با توجه به صدور مجوزهای ساخت دو پالایشگاه نفت سنگین و نیمه‌سنگین می‌توان انتظار داشت در کنار خوراک گازی متان، خوراک‌های مایعی همچون نفتا، پروپان، بوتان، نفت سفید و... هم در جاسک تولید شود که فراهم کردن هم‌زمان

سبد متنوعی از انواع خوراکی‌های مایع و گازی نویدبخش ساخت طرح‌های پتروشیمی با سبد ترکیبی خوراک بوده که هم بازگشت سرمایه و سودآوری بالایی دارد و هم امکان تولید سبد متنوعی از انواع محصولات پتروشیمی، شیمیایی و پلیمری را در جاسک فراهم می‌کند. به بیان ساده‌تر هر چه سبد تولید محصولات متنوع‌تر و با نگاه تولید محصولات پایین‌دستی باشد قطعاً زنجیره ارزش کامل‌تر می‌شود و به تبع درآمد ارزی و همچنین تاب‌آوری اقتصادی کشور به واسطه صادرات این قسم از محصولات صنایع پتروشیمی و پالایشگاهی، حتی در سخت‌ترین شرایط ظالمانه تحریم‌های غیرقانونی، افزایش می‌یابد.

در پایان بار دیگر باید بر این نکته کلیدی و مهم تأکید کرد که هدف از ساخت خط لوله نفت خام «گوره - جاسک» صرفاً انتقال روزانه یک میلیون بشکه نفت خام به شرق تنگه هرمز و دور زدن این تنگه استراتژیک و گلوگاه نفتی جهان نبوده و نیست، بلکه با انتقال هم‌زمان نفت و گاز طبیعی و توسعه هوشمندانه صنایع پالایش، پتروشیمی و پتروپالایشگاه‌ها می‌توان انتظار داشت که تا پنج سال آینده جاسک با سبقت از عسلویه و ماهشهر به مدرن‌ترین و کلیدی‌ترین هاب پتروشیمی ایران و منطقه خلیج فارس تبدیل شود که با سبد متنوعی از انواع محصولات پتروشیمی، پلیمری، شیمیایی، زنجیره‌های آروماتیک و...، برگ‌های برنده متعددی برای صنعت نفت ایران در رقابت با شریکان سنتی و مهمی همچون عربستان سعودی، قطر، آمریکا، روسیه، کویت، امارات و عمان، یکی پس از دیگری عرضه کند و این همان انتظاری است که از تمدن جدید نفتی ایران یعنی «جاسک» انتظار داریم.

سیدشمس‌الدین موسوی چاشمی، کارشناس انرژی